

EKG SAAMISLOOST

MATI EREL'T

Lähiajal ilmuv „Eesti grammatika“ (EG) vahetab välja senise eesti keele teadusliku grammatika „Eesti keele grammatika“ ehk EKG (I 1995, II 1993), nagu teda üldiselt kutsutakse. See kaheosaline grammatika on eesti keele uurijatele, õpetajatele ja teadlikumatele keelehuvilistele abiks olnud juba üle veerand sajandi ja loodetavasti ei muutu kasutuks ka tulevikus. Järgnevas vaatleme, kuidas EKG sündis.¹

Eellugu

Eesti keele teadusliku grammatika koostamise vajadusest oli räägitud juba 1940. aastate lõpust alates. Uurimisteemana kuulus grammatika õige varakult ka Keele ja Kirjanduse Instituudi tööplaani. Esialgu tegeldi KKI-s siiski üksnes kooligrammatikaga. 1951. aastal koostati KKI keeleuurimise sektori juhtimisel uued keskkooli eesti keele programmid ning õpikud (autorid Arnold Kask, Elli Koff (Riikoja), Kristjan Kure, Gerda Laugaste, Magda Teder, Johannes Valgma). Teaduslik grammatika tõusis tõsisemalt päevakorda 1953. aastal. Seda suuresti tänu sellele, et NSV Liidu Teaduste Akadeemia oli tõstnud teaduslike grammatikate koostamise liiduvabariikide teadusametuste prioriteetsete uurimisülesannete hulka. Ülesande koostada eesti keele teaduslik grammatika said algul küll hoopis Tartu Riikliku Ülikooli eesti keele kateeder ja soome-ugri keelte kateeder, kuid õige pea laienes see kohustus ka TA Keele ja Kirjanduse Instituudile. TRÜ ülesandeks jäi grammatika hääliku- ja vormiõpetuse koostamine, KKI pidi koostöös Tallinna Pedagoogilise Instituudiga koostama süntaksi.

---

¹ Ülevaate koostamisel on kasutatud KKI süntaksirühma, grammatikarühma ja grammatikasektori aastaaruandeid ning koosolekute protokolle, samuti Eeva Ahvena koostatud TA Keele ja Kirjanduse Instituudi kroonikat 1947–1993 „Pilk paberpeeglisse“ (Ahven 2007).

TRÜ õppejõudude töö tulemuseks oli seitse vihikut, mis kandsid nimetust „Eesti keele grammatika“. Need jagunesid kolmeks osaks: 1) häälikuõpetus ja ortograafia (Paul Ariste, juhendaja Arnold Kask, Aino Kiindok ja Gerda Laugaste 1963, 1964), 2) morfoloogiast arv- ja asesõna (Arnold Kask ja Pauline Palmeos 1965), sidesõna ja hüüdsõna (Pauline Palmeos 1967), kaassõna (Paula Palmeos 1973) ning määrsõna (Asta Veski 1970), 3) liitsõnamoodustus (Arnold Kask 1967).

Neid grammatikavihikuid kasutati ülikooli õppevahendina, enamik neist ilmus mitmes trükis. Väljaspool seda sarja ilmutati hiljem muidki grammatika õppevahendeid, nt Reet Kasiku tuletusõpetus: 1) substantiivi-tuletus 1979, 2) verbituletus 1990, 3) adjektiivi- ja adverbitaluletus 1992; Jaak Peebo morfoloogia: 1) pöördkonnad 1983, 2) käändkonnad 1992, 3) muutkonnad 1997.

Tervikliku hääliku- ja vormiõpetuse koostamiseni toonases ülikoolis siiski ei jõutud, mis on ka täiesti ootuspärane, sest ülikooli niigi õppetööga üle koormatud teadlaste jaoks oluks see töö liiga suur lisakoormus.

Süntaksi koostamiseks kinnitati KKI teadusnõukogus 1954. aasta veebruaris asutustevaheline uurimisrühm. Selle koosseis ja tööjaotus oli esialgu üsna ajutine. Rühma püsivamad liikmed olid Elli Riikoja KKist, Kristjan Kure, Johannes Valgma ja Eduard Päll TPedist ning väljastpoolt Karl Mihkla. Aasta lõpus määrati rühma juhiks Eduard Päll, kes septembris oli Moskvast kaitsnud kandidaadiväitekirja infinitiivi osast eesti keele grammatilises ehituses. Koostati süntaksi prospekt ning süntaksi lihtlause osa kavatseti valmis teha juba 1955. aastal. Tegelikult kulus selleks väga palju rohkem aega. Märkimisväärseks tulemuseks oli 1963. aastal KKI uurimuste sarjas ilmunud kogumik „Eesti keele süntaksi küsimusi“, mis sisaldas neli põhjalikku artiklit: 1) Kristjan Kure „Eesti keele lauseehituse põhiküsimusi“ (lk 7–97), Karl Mihkla „Sõnaühend kaasaja eesti keeles“ (lk 98–215), Nikolai Rimmel „Sõnajärjestus eesti lauses“ (lk 218–389) ning Johannes Valgma „Aluse ja öeldise kongruentsist eesti kirjakeeles“ (lk 390–425). Eriti tuleks esile tõsta Rimmeli artiklit eesti keele sõnajärjest, mis on olnud hilisematel sõnajärje uurijatel üks põhi- allikaid tänapäevani välja.

Edasine süntaksitöö kulges juba üksnes KKI koosseisulistest töötajatest moodustatud süntaksirühmas (Karl Mihkla, Lehte Rannut, Elli Riikoja, Aino Admann). 1964. aastal ilmus Karl Mihkla toimetatud „Eesti keele süntaks I. Prooviartikleid lihtlause süntaksi alalt“. Karl Mihkla enda

kirjutatud oli sissejuhatus, öeldis, määrus ja üte, aluse kirjelduse oli koostanud Lehte Rannut ning sihitise Aino Admann ja Karl Kont.

1971. aasta kevadel valmis KKI süntaksirühma töötajatel kaua oodatud eesti keele süntaks „Eesti keele lauseõpetuse põhijooned I. Lihtlause“ (EKLP I 1974), autoriteks Karl Mihkla, Lehte Rannut, Elli Riikoja ning Aino Admann, toimetaja Ernst Nurm. Erinevalt prooviartiklitest koosnevast süntaksist sisaldas see ka ulatusliku (kolmandik raamatu kogumahust) täiendi ja lisandi kirjelduse, mille oli koostanud Elli Riikoja. Sihitist käsitleva osa kirjutamisel oli taas osalenud ka Karl Kont, keda siiski kaaneautorite hulka ei arvatud. Mihkla oli läinud 1970. aasta augustis pensionile ning tema koostatud osades tehti seejärel toimetamise käigus üsna suuri muudatusi. Ilmumiseni jõudis teos 1974. aastal. Tegemist oli rikkalikust näitematerjalist lähtuva põhjaliku traditsioonilisel sõnaühendamudelil põhineva süntaksikirjeldusega (vt ka Uuspõld 1976). Tollase tava kohaselt koguti aines eelkõige ilukirjandusest.

Paralleelselt lihtlause süntaksi koostamisega ja käsikirja trükiks ettevalmistamisega uurisid KKI süntaksirühma liikmed, eelkõige Lehte Rannut ja Aino Admann ka lihtlause süntaksit ja avaldasid selleteemalisi artikleid, Rannut põhiliselt kõrvallause liikidest, Admann otsesest ja kaudsest kõnest.

Tervikgrammatika poole

Kõiki osi sisaldava tervikliku eesti keele grammatika koostamise mõte, mis vahepeal kippus juba ära ununema, tõusis süntaksi põhijoonte kirjelduse I osa valmimise järel taas esile 1972. aastal. Maikuu arutati grammatika küsimust vabariiklikus eesti keele ja teiste keelte probleemkomisjonis (Paul Ariste, Arnold Kask, Huno Rätsep, Valmen Hallap, Mari Must, Erich Raiet, Eeva Ahven ja KKI teadussekretär Madis Norvik). Probleemkomisjon otsustas, et põhjalik tervikgrammatika tuleks tingimata koostada ja seda peaks tegema Keele ja Kirjanduse Instituut, kuhu tuleks luua vastav struktuuriüksus. Grammatika koostamisest KKI ja TRÜ ühistööna enam ei räägitud, küll aga rõhutati, et mitte ainult KKI, vaid ka TRÜs tuleks lähematel aastatel teha võimalikult palju eeltöid, mis hõlbustaksid grammatika koostamist. Tuleks välja selgitada olulisemad lüngad eesti keele grammatilise struktuuri senises uurimises. (Ahven 2007: 539)

Et soliidset tervikgrammatikat endiselt vaja oli, see oli muidugi kõigile ammu selge. 1968. aastal ja täiendatult 1970. aastal oli küll ilmunud Johannes Valgma ja Nikolai Rembali hea ülevaatlik „Eesti keele grammatika. Käsiraamat“, paraku oli see mõeldud eelkõige tavakasutajale ning oli mõistagi normatiivne, mitte deskriptiivne. Kuid ajast, mil teaduslik grammatika esimest korda plaanidesse võeti, oli möödunud juba peaaegu kaks aastakümnet. Vahepeal, 1960. aastate algusest alates oli eesti lingvistikas toimunud suuri teoreetilisi ja metodoloogilisi muutusi, seda nii Tartus kui ka Tallinnas. Tartus oli tegutsenud Huno Rätsepa juhtimisel generatiivse grammatika grupp (GGG), mille liikmete hulka kuulusid peale Rätsepa enda veel Ellen Uuspõld, Tiit-Rein Viitso, Mati Hint, Haldur Õim, Mati Erelt, Mart Rimmel, Reet Kasik, Ülle Viks, Helle Niinemägi (Metslang) jt (Erelt 2016). Tallinnas esindasid uuemaid suundi eelkõige Valmen Hallap ja Henno Rajandi. Osa GGG liikmeid (Hint, Viitso, Erelt, Rimmel, Viks, Niinemägi) võeti pärast ülikooli või aspirantuuri lõpetamist tööle KKIsse. Kõik nad olid ühel või teisel viisil tegelnud eesti keele grammatiliste nähtuste kirjeldamisega moodsamast vaatevinklist ega saanud rahul olla traditsioonilise grammatikakirjelduse ainuvalitsusega. Otseselt tegelesid uue grammatika teoreetiliste alustega siiski vaid Mati Erelt ja Mati Hint. Juba 5. juunil 1972 arutati KKIs kitsamas ringis seda, missugune probleemkomisjoni oodatav grammatika peaks olema, kuid süntaksirühma liikmete (Elli Riikoja ja Lehte Rannuti) ning moodsama suuna (pisut ehk liigagi noorusägedate) esindajate Mati Erelti ja Mati Hindi vahel üksmeelele ei jõutud. Ühistöö asemel otsustati jätkata tööd eraldi nii traditsioonilises kui ka uuemas suunas. Grammatika koostamise perspektiive arutas ka 8. juunil toimunud KKI teaduslik nõukogu. Nõustuti probleemkomisjoni seisukohtadega, et grammatikat on vaja pärast üksikteemade uurimist koostama hakata, kusjuures see grammatika võib siiski olla ka traditsiooniline.

1973. aastal muudeti KKI struktuuri. Senise sõnaraamatute sektori asemel moodustati kolm uut sektorit: leksikoloogiasektor, terminoloogia- ja õigekeelsussektor ning keelekontaktide sektor. Süntaksirühm koosseisus Elli Riikoja, Lehte Rannut ja Aino Admann viidi keeleuurimise sektorist üle terminoloogia- ja õigekeelsussektorisse, mille juhatajaks määrati Rein Kull. Individuaaluurijatena viidi terminoloogia- ja õigekeelsussektorisse üle ka Mati Erelt ja Mati Hint. Erelti ülesandeks sai uudse teadusliku grammatika süntaksi prospekti koostamine, Hindi ülesandeks aga grammatika

morfoloogiaosa kavandamine. Peale teadusliku grammatika võeti sektori perspektiivplaani ka sektoris koostatava õigekeelsussõnaraamatuga kooskõlas oleva ja seda täiendava preskriptiivse grammatikakäsiraamatu koostamine. See teostus siiski alles 1997. aastal Mati Erelti, Tiiu Erelti ja Kristiina Rossi „Eesti keele käsiraamatu“ (EKK 1997) näol.

Süntaksirühm jätkas esialgu traditsioonilise liitlause süntaksi koostamist. Mati Hindilt ja Mati Ereltilt aga ilmusid uut grammatikasuuanda näitavad artiklid: „Eesti keele morfoloogia kirjeldamise probleeme“ (Hint 1972), „Morfeemistruktuuri reeglite ning morfoloogiliste moodustusreeglite vahekorras“ (Hint 1973b) ja „Eesti keele süntaksi ülesehitus“ (Erelt 1974).

Tööd alustab grammatikarühm Ettevalmistused grammatika koostamiseks

Pööre uudse teadusliku grammatika koostamises toimus 1975. aasta algul, mil terminoloogia- ja õigekeelsussektori vanemteadurina ja veebruaris moodustatud grammatikarühma juhatajana asus tööle Henno Rajandi. Rajandi oli hariduselt prantsuse filoloog, suurepärane tõlkija. Tõlketööga vaheldumisi oli ta tegelnud ka struktuurse ja generatiivse grammatikaga – tutvustanud strukturalistlikku morfoloogiamudelit (IA-mudelit) ning kirjeldanud generatiivsest aspektist eesti keele lauseehitust. 1969. aastal oli ta kaitsnud kandidaadiväitekirja „Eesti impersonaali ja passiivi süntaks“, mis on üks parimaid väitekirju eesti keele süntaksi kohta. Pärast Rajandi surma ilmus see ka raamatuna EKI toimetiste sarjas (Rajandi 1999 [1969]).

Rajandi juhtimisel kavandati töö teadusliku grammatikaga koosnevana kahest etapist – grammatika ettevalmistamise ehk analüüsi etapist (1976–1982) ja grammatika koostamise ehk sünteesi etapist (1983–1986). 1987. aasta planeeriti esialgu grammatika toimetamiseks. Esimesel etapil tuli ennekõike leida ja ette valmistada grammatikud, kes oleksid suutelised teaduslikku grammatikat koostama. Teiseks tuli luua nii grammatika üldised kui ka grammatika põhiosade kirjelduste teoreetilised alused, uurida läbi olulisemad lüngad grammatikas ning avaldada tulemused trükis. Grammatikakirjelduse seisust tervikpildi loomiseks otsustati hakata koostama grammatikakirjanduse kartoteeki.

Grammatikarühm oli algul viieliikmeline. Peale Henno Rajandi kuulusid selsse kandidaadikraadiga nooremteadurid Mati Hint ja Mati

Erelt ning teaduskraadita nooremteadur Ülle Viks ja vanemlaborant Helle Niinemägi (Metslang). Mati Hindi uurimisvaldkonnaks oli fonoloogia ja morfoloogia, Ülle Viksil morfoloogia, Henno Rajandil, Mati Ereltil ja Helle Niinemäel süntaks. Hint oli 1971. aastal saanud kandidaadikraadi tööga eesti keele sõnafonoloogiast ning avaldanud selle põhjal monograafia „Eesti keele sõnafonoloogia I“ (Hint 1973a). Samal aastal (samal erialanõukogu koosolekulgi) oli väitekirja kaitsnud ka Erelt komparatiivse adjektiiviga lausetest eesti keeles, olles enne avaldanud samateemalise mahuka artikli (Erelt 1970, 1971).

Mati Hint töötas 1974. aastast alates 0,5 koormusega ka TPedI eesti keele ja kirjanduse kateedris. 1975. aasta sügisel otsustas ta paraku õpetajakutsumusele järele andes KKIst päriselt TPedIse üle minna. Morfoloogia jäi seega täielikult Ülle Viksi kanda. Kuid temagi ei jäänud grammatikarühma pidama, vaid läks 1977. aastal arvutuslingvistika sektorisse (kus ta osalise koormusega oli töötanud juba varem), tegeldes küll sealgi edukalt morfoloogiaga. Samas hankis Rajandi grammatikarühmale ka täiendust. 1976. aastal tuli terminoloogia- ja õigekeelsussektori põhikoosseisust grammatikarühma üle KKI aspirantuuri lõpetanud ja 1975. aastal nimi-sõnatuletust käsitleva väitekirja kaitsnud tuletuseuurija Silvi Vare. 1979. aasta algul võeti tööle äsja TRÜs aspirantuuri läbinud süntaksiuurija Peep Nemvalts ning sama aasta sügisel Tartu ülikooli värsked lõpetajad Krista Kerge ja Udo Uiibo (viimane küll lahkus rühmast juba 1981. aastal ajakirja Keel ja Kirjandus toimetusse). Grammatika alal oli ka kolm aspiranti – TPedI lõpetanud Jüri Salme ja Mai Tiits ning TRÜ lõpetanud Joel Sang. Salmest ja Tiitsust said pärast aspirantuuri mõneks ajaks grammatikarühma liikmed, Sang rühma koosseisu ei kuulunud, kuid tegi rühmaga (eriti Rajandiga) koostööd. Grammatikarühma vanemlaborandiks sai 1976. aastal TPedI kaugõppetudeng Silva Tomingas.

1976. aasta veebruaris kaotati terminoloogia- ja õigekeelsussektoris grammatikarühmaga paralleelselt töötav süntaksirühm. Elli Riikoja ja Aino Admann viidi sektori põhirühma, kus Elli Riikoja hakkas süntaksi koostamise asemel kontrollima „Vene-eesti sõnaraamatu“ eesti poole teksti, Aino Admann aga uurima kirjavahemärgistust. Lehte Rannut toodi grammatikarühma koosseisu, kus ta raskesti haigena jätkas kuni oma surmani (9. oktoobril 1978) põimlause uurimist, avaldades mitu selleteemalist artiklit. Pärast Lehte Rannuti surma pani Mati Erelt tema kirjutistest kokku Ars Grammatica sarja raamatu „Põimlause eesti keeles“ (Rannut 1981).

Grammatikarühma liikmed tegelesid ettevalmistaval perioodil ühelt poolt oma kvalifikatsiooni tõstmisega, kitsamate uurimisteedadega, teiselt poolt otseselt grammatika koostamiseks oluliste uuringute tegemisega ning nende tulemuste vormistamisega grammatika osadeks. Uurimistulemusi hakati põhiliselt avaldama selleks spetsiaalselt loodud sarjas *Ars Grammatica*, mille esimene vihik ilmus 1977. aastal, samuti Keeles ja Kirjanduses.

Grammatikakirjelduse üldpõhimõtteid käsitles Henno Rajandi kahes artiklis: „Keel: protsess ja süsteem“ (1977) ja „Funktsionaalsus ja ülevaatlikkus keelekirjelduses“ (1978). Kõrvalmärkusena tasub öelda, et peale teadusliku grammatika üldpõhimõtete tegeles Rajandi ka kooli emakeeleõpetuse reformimisega. Ta oli 1979. aastal tegutsenud keelekorralduse ja -õpetuse komisjoni liige, juhatas komisjoni keeleõpetuse teemarühma, koostas X klassi lauseõpetuse programmi ning pidi koostama ka X klassi õpiku lauseõpetuse osa, kuid jättis selle siiski Peep Nemvaltsi teha (vt lähemalt Erelt, Tiiu 2001).

Sõnamuutmisest avaldas Ülle Viks, põhiliselt juba arvutuslingvistika sektori töötajana *Ars Grammatica* sarjas kolm põhjalikku uurimust: „Klassifikatoorse morfoloogia põhimõtted“ (Viks 1977), „Klassifikatoorne morfoloogia. Verb“ (Viks 1980), „Klassifikatoorne morfoloogia. Noomen“ (Viks 1982a), peale selle artikleid, nt Viks 1977, 1979, 1982b. Aastal 1978 kaitses ta klassifitseerivat morfoloogiat käsitleva kandidaadiväitekirja, hiljem (1994) ka doktoriväitekirja. Tööde eesmärk oli anda verbide ja noomenite optimaalne muuttüübigraaf. Uurimustel oli praktiline rakendus nii eesti keele teadusliku grammatika kui ka automaatsõnastike koostamisel. Morfoloogiaga ja morfosüntaksiga tegelesid ka Jüri Salme, Udo Uibo ja Mai Tiits. Esile tuleks tõsta Mai Tiitsu, kes uuris muutuvate ja muutumatute sõnade vahetust ja vaegmuutelisust ning avaldas kaks uude seisukohti esitavat artiklit: „Seisundiadverbidest“ (Tiits 1982) ja „Lüngad eesti noomenivormistikus“ (Tiits 1983).

Sõnamoodustuse alal avaldas Silvi Vare *Ars Grammatica* sarjas kaks uue grammatikaga seotud tuletusuurimust: üldteoreetilise „Lähtekohti eesti derivatsiooni käsitleks“ (Vare 1979) ning mahuka „Nimisõnaliited tänapäeva eesti kirjakeeles“ (Vare 1981). Liitsõnamoodustuse uurimist alustas Krista Kerge.

Lauseõpetuse probleemidega tegelesid ettevalmistaval perioodil põhiliselt Mati Erelt ja Helle Metslang, mõnevõrra ka Henno Rajandi. Mati Erelt korraldas 1976. aastal diskussiooni sõnaliikide kohta (vt materjale

„Kuidas käsitada sõnaliigi mõistet?“ ajakirja Keel ja Kirjandus 1977. a 9. numbris) ning tõi sõnaliigitusse tsentri ja perifeeria põhimõtte (Erelt 1977a, b, 1980b). 1979. aastal avaldas Erelt *Ars Grammatica* sarjas süntaksi põhiprobleeme käsitleva vihiku „Eesti lihtlause probleeme“ (Erelt 1979a), millele hiljem, juba grammatika kirjutamise ajal lisandus teine põhimõtteline kirjutis „Eesti lauseliikmeist (grammatika marginaale)“ (Erelt 1989). Ilmusid ka doktoriväitekirjaga seotud uurimused „Eesti adjektiivide süntaks. Gradatsioon“ (Erelt 1977b), „Predikatiivne adjektiiv (lausemallid)“ (Erelt 1979b), „Adjektiivatribuut eesti keeles“ (Erelt 1980a). 1981. aasta septembris kaitses ta TRÜ erialanõukogu ees doktoriväitekirja eesti adjektiivide süntaksist, millest konkreetne adjektiivide osa ilmus raamatuna „Eesti adjektiivisüntaks“ (Erelt 1986a).

Helle Metslang jätkas esialgu ülikoolis alustatud regilaulu värsiparallelsismi süntaksi uurimist ja oma selleteemalise diplomitöö arendamist kandidaadiväitekirjaks „Süntaktilisi aspekte eesti regilaulu värsiparallelsismis“, mille ta kaitses 1978. aastal. Väitekirjaga paralleelselt tegeles ta lause infostruktuuri üldteoreetiliste aspektidega, nt artiklis „Keeleüksuste infostruktuurist“ (Metslang 1978), ning seejärel kommunikatiivsete lausetüüpidega, eriti küsilausega, mille kohta ilmus tal 1981. aastal *Ars Grammatica* sarjas monograafia „Küsilause eesti keeles“ (Metslang 1981), mõnevõrra ka hüüdlausega (Metslang 1984). Rajandi ja Metslang uurisid koos veel objekti käändevaheldust ning avaldasid *Ars Grammatica* sarjas ühisuurimuse „Määramata ja määratud objekt“ (Rajandi, Metslang 1979). Metslangi huvitasid ka aeg (tempus) ja sellega seotud kategooriad eesti keeles võrrelduna soome keelega, samuti eesti ja soome keele grammatilise süsteemi tüpoloogiline võrdlus. Hiljem avaldas ta neil teemadel silmapaistvaid artikleid ning kaitses 1994. aastal Oulus doktoritöö (Metslang 1994).

Peep Nemvalts, kes oli juba aspirantuuri ajal uurinud täis- ja osaaluse vaheldust ja avaldanud selle kohta kaks artiklit (Nemvalts 1976, 1978), jätkas aluse probleemide uurimist ka grammatikarühma liikmena. Ühtlasi tegeles Nemvalts innukalt eesti keele süntaksikirjelduse põhimõtete reformimisega (nt Nemvalts 1980), tehes seda ka koolisüntaksis. Silvi Varega kirjutasi nad (pärast Rajandi loobumist) keskkooli uue emakeeleõpiku (Nemvalts, Vare 1984), kus Nemvaltsi koostatud süntaksiosa on senise sõnauhendisüntaksi asemel fraasisüntaks. Hästi edenes uurimistöö Joel Sangal, kes kaitses 1980. aastal eitust käsitleva kandidaadiväitekirja ning avaldas selle hiljem *Ars Grammatica* sarja monograafiana „Eitus eesti

keeles“ (Sang 1983). Grammatika eituse osa autoriks sai hiljem siiski Rajandi (lähtevariant Rajandi 1987), kes oli küll Sanga juhendaja, kuid kelle eituse põhikontseptsioon erines Sanga omast.

Esimese perioodi jooksul ilmus ühtekokku ligikaudu 100 autoripoognat grammatikauurimusi, sh 13 *Ars Grammatica* väljaannet ning 70 artiklit Keeles ja Kirjanduses ja mujal.

Grammatika uurimisele ja uurijate kvalifikatsiooni tõstmisele andis tuge 1980. aastate algul alanud koostöö Soome lingvistidega eesti ja soome keele kontrastiivsel uurimisel (vt lähemalt Erelt 2015). Just eesti-soome kontrastiivuurimise kaudu oli grammatikarühmaga hiljem seotud ka Ants Pihlak, kelle põhiline uurimisala oli küll vene-eesti kõrvutav leksikograafia, kuid kes avaldas mitu EKG seisukohast olulist morfosüntaktilist uurimust eesti keele tegumoe ja aspektiliste nähtuste kohta, võrreldes neid soome, mõnevõrra ka vene keele vastavate nähtustega (Pihlak 1985, 1990, 1992, 1993).

Grammatika koostamine

1982. aastaga lõppes grammatika ettevalmistusperiood, mil tegeldi ainult uurimustega. Ees seisis grammatika koostamine. 1. novembril 1982 nimetati terminoloogia- ja õigekeelsussektor ümber grammatikasektoriks. Sektori juhataja kohusetäitjana jätkas esialgu Rein Kull, kuid 29. detsembril valiti sektori juhatajaks Mati Erelt, kes asus sellele kohale 1. mail 1983. Rajandi, keda järjest rohkem kiskus tagasi tõlketöö poole, hakkas 1983. aasta veebruarist tööle poole koormusega, piirdudes põhiliselt vaid toimetamisega. Oma põhiülesande kasvatada grammatikauurijad, kes oleks võimelised grammatikat koostama, oli ta võimaluste piires juba täitnud, kuid jätkas ka edaspidi tegutsemist noorte grammatikute innustajana. Grammatika koostamise praktiline korraldamine jäi 1983. aastast täielikult Erelti peale.

1. novembril 1982 esitas Mati Erelt direktsiooni soovil visandi grammatikasektori tööjaotusest. Grammatikasektor koosneb grammatikarühmast ja õigekeelsusrühmast. Grammatikarühma kuuluvad Henno Rajandi, Silvi Vare, Helle Metslang, Peep Nemvalts, Jüri Salme ja Mai Tiits. Rühma põhiülesandeks on koostada aastatel 1983–1986 deskriptiivne eesti kirjakeele grammatika, kõrvalülesandeks aga jätkata üksikuurimuste kirjutamist ja publitseerimist *Ars Grammatica* sarjas. Grammatika mahuks planeeriti 60–70 autoripoognat. Osade autoriteks kavandati: fonoloogia

ja morfoloogia – Mati Hint (kes oli nõus neid osi koostama honorari eest), sõnamoodustus – Silvi Vare (sõnatuletus) ja Krista Kerge (liitsõnamoodustus); morfoloogia ja süntaksi piirialad – Mai Tiits, süntaks – Mati Erelt, Helle Metslang, Peep Nemvalts, Jüri Salme. Toimetajad: Henno Rajandi ja Mati Erelt. Pärast grammatika valmimist asub üks osa vastavate eeldustega teadureid koostama õigekeelsusgrammatikat, teine osa aga tegeleb uurimistööga.

Õigekeelsusrühma ülesandeks on koostada uus ÕS ja pärast selle valmimist koos grammatikarühmaga normatiivne grammatikakäsiraamat.

Aasta hiljem, 30. novembril 1983 andis Mati Erelt KKI nõukogus ülevaate grammatika struktuurist ja põhimõtetest. Kavatsuste kohaselt pidi grammatikas domineerima sünteesiaspekt suunaga sisult vormile. Grammatika pidi algama süntaksiga, millele järgneb sõnamoodustus, morfoloogia ja fonoloogia-foneetika (vt Ahven 2007: 857–861). Selline kavatus oli suuresti mõjutatud tollase generatiivgrammatika eeskujust ega olnud kuigi realistlik. Õige pea sellest loobuti.

Grammatika koostamise esimestel aastatel tegutseti lootuses, et fonoloogia ja morfoloogia koostab Mati Hint, ega otsitud talle asendust. Sõnamoodustuse ja süntaksi tegijad olid grammatikarühmas enam-vähem olemas ning rühm tegeleski esialgu vaid nende osade koostamisega. Sõnamoodustuse põhitegija oli Silvi Vare, kes lisas grammatika eeltööna 1982. aastal ilmunud uurimusele nimisõnaliidetest ka uurimuse omadussõnaliidetest (Vare 1984). Vaid verbituletust nõustus tegema hakkama Reet Kasik Tartu ülikoolist. Krista Kerget, kes oli mitu aastat uurinud liitsõna, oli esialgu kavas rakendada liitsõna käsitlevate osade koostamisel. Paraku sai temast õigekeelsusrühma liige, mistõttu liitsõnamoodustuski jäi Silvi Vare teha. Hiljem, juba pärast grammatika sõnamoodustuse osa valmimist avaldas Krista Kerge siiski *Ars Grammatica* sarjas veel uurimuse „Liitsõna. Mõisteid ja seoseid“ (Kerge 1990). Sõnamoodustusega oli aastaid tegelnud ka grammatikasektori vanemteadur Henn Saari, kes oli avaldanud terve rea peamiselt sõnamoodustuse teooriat käsitlevaid artikleid (nt Saari 1985). Grammatika sõnamoodustusosa autorite hulka Saari siiski ei kuulunud, küll aga nõustus hakkama selle osa toimetajaks.

Süntaksi põhitegijad olid Mati Erelt ja Helle Metslang, kellel tuli täita neidki auke, mida esialgsete kavade kohaselt pidanuksid tegema teised. Subjekti ja objekti kirjelduse koostamine, mis oli Peep Nemvaltsi ülesanne juba grammatika ettevalmistamise perioodil, jäi tema teha ka grammatika

koostamise perioodil. Nemvalts läks aga 1984. aasta jaanuaris TPedIsse ja töö jäi lõpetamata. Nii tuligi Eretil ja Metslangil koostada kõigi lause- liikmete, sealhulgas ka subjekti ja objekti kirjeldus. Olgu öeldud, et päris ilma Eesti keeleteadus Nemvaltsi loomingust ei jäänud. 1996. aastal kaitses ta Uppsalas subjektiteemalise doktoriväitekirja „Case Marking of Subject Phrases in Modern Standard Estonian“ (Nemvalts 1996) ning avaldas hiljem selle veidi kohendatud kujul ka eesti keeles „Aluse sisu ja vorm“ (Nemvalts 2000). Sekundaartarindeid käsitlev süntaksiosa oli vahepeal kavas tellida Ellen Uuspõllult kui selle temaatika parimalt asjatundjalt. Kuid asi jäi siiski katki ja Eretil tuli koostada kogu komplekslause osa, s.o nii liitlause kui ka sekundaartarinditega lausete kirjeldus. Need osad valmisid esmalt Ars Grammatica vihikutena „Liitlause eesti keeles“ (Erelt 1986b) ja „Sekundaartarindid eesti keeles“ (Erelt 1987). Süntaksi või õigemini morfosüntaksi valdkonda kuulus ka Jüri Salme uurimisteema, asendavad sõnad, ja Mai Tiitsu defektsed noomeniparadigmad. Kumbki grammatikat koostama siiski ei hakanud. Salme lahkus 1984. aasta juulis instituudist. Tiits liitus terminoloogiarühmaga ja hakkas tegelema terminipangaga ESTER, hiljem grammatikasektorist lahkununa seletussõnaraamatuga.

Senistele süntaksi tegijatele lisandus 1984. aasta algul Tartu ülikoolist grammatikarühma Kaja Tael, kes sai kohe ülesandeks koostada noomenifraasi kirjeldus. Aastatel 1984–1986 ta koostaski noomenifraasi algvariandi, mille hiljem viimistlesid Erelt ja (kvantorifraasi osa) Metslang. Järgnevatel aastatel uuris Kaja Tael eesti lihtlause sõnajärge, avaldas mitu olulist selleteemalist artiklit (Tael 1987, 1988a, b, 1990) ning kaitses 1989. aasta novembris kandidaadiväitekirja „Eesti tekstilause sõnajärge automaatne analüüs“. 1990. aasta juunis lahkus ta KKIst ja asus tööle vast loodud Eesti Instituudis.

Süntaksi algusosa koostamisega proovis kätt ka Joel Sang, kuid kuna tema tehtu ei haakunud hästi ülejäänud süntaksiga, jäi see siiski Mati Ereli teha.

Kui sõnamoodustuse ja süntaksi koostamine edenes rahuldavalt, siis fonoloogia ja morfoloogia tegemine oli ikka veel ootel ja õige varsti selgus, et Mati Hindi asemele tuleb otsida teisi tegijaid. Morfoloogiaga läks lihtsamini. Oli ju Ülle Viks loonud klassifikatoorse morfoloogia mudeli, millest sai grammatika koostamisel lähtuda. 1985. aasta augustis võeti grammatikasektorisse tööle TRÜ lõpetanud Toomas Help, kes lisas Viksi kontseptsioonile oma täiendused, eristades tsentri ja perifeeria põhimõttest

lähtudes aktiivset (regulaarset, reeglitel põhinevat) ning passiivset (irregulaarset, mittereeglipärast) „loomulikku“ morfoloogiat (nt Help 1985a, b). Grammatika morfoloogiaosa ennast oli neid seisukohti arvestades nõus koostama Kristiina Kross (Ross) soome-ugri keelte sektorist, kes avaldas ka preprinti „Eesti noomenite muutmistüüpide produktiivsus“ (Kross 1984). Ülle Viks oli nõus morfoloogiaosa toimetama. Foneetikat-fonoloogiat soostus tegema Arvo Eek koos Hille Piiriga (Pajupuuga) arvutuslingvistika sektorist.

Teiste sektorite töötajate kaasamine grammatika tegemisse oli kooskõlas instituudi tollase töökorraldusega. Nimelt moodustati KKIIs 1986. aasta 1. juulist eriti oluliste uurimistööde tarvis uurimiste intensiivistamiseks viis sektoritevahelist tähtajalist töörühma, ühena neist eesti keele teadusliku grammatika töörühm (tähtajaga 31. XII 1986) eesti keele teadusliku grammatika tervikliku käsikirja koostamiseks. Rühma kuulusid peale grammatikarühma liikmete juba nimetatud teadurid väljastpoolt (Ahven 2007: 958). Suurt kasu sellise ametliku rühma moodustamisest küll ei olnud, sest koostöö toimis ilma selletagi.

Tagantjärele vaadates võib enamiku grammatikaosade koostamisega rahule jääda. Suureks ebaõnnestumiseks tuleb pidada vaid seda, et foneetikutel (eriti Arvo Eegil) ei õnnestunud tähtajaks valmis teha foneetika- ja fonoloogiaosa. Osalt oli takistuseks 1987. aasta rahvusvahelise foneetikakongressi ettevalmistustöö. Fonoloogiaosa puudumine mõjutas ka morfoloogiat. Eegi nõudmisel kasutati morfoloogias fonoloogilist transkriptsiooni, ehkki fonoloogiat ennast polnudki. Vormimoodustuse ees on vaid lühike transkriptsiooni tutvustav lõik. Henn Saari soovil ja teostuses otsustati grammatikasse võtta ka ortograafia. Seda on hiljem esile tõstetud kui originaalset grammatikaosa, mis ei ole siin õigekirja õpetus, vaid ülevaade kirjast kui eesti keele avaldumiskujust.

Kui lähtuda valminud grammatika sissejuhatuses esitatust, siis kokkuvõttes jagunes grammatika koostamine ja toimetamine tegijate vahel järgmiselt. Koostajad: Mati Erelt (süntaksi sissejuhatus, vaegisikulised laused, nominaalfraasi lõppvariant, v.a kvantorifraas; sekundaartarindid, liitlause; koos Helle Metslangiga: lauseliikmed), Reet Kasik (verbituletus); Helle Metslang (lause pragmaatilised tähendused, süntaktilised protsessid, kvantorifraasi lõppvariant; koos Mati Ereltiga: lauseliikmed), Henno Rajandi (eitus), Kristiina Ross (morfoloogia), Henn Saari (ortograafia), Kaja Tael (nominaalfraasi algvariant), Silvi Vare (sõnamoodustus, v.a verbituletus).

Grammatika osad on toimetanud Mati Erelt (morfoloogilised kategooriad, süntaks), Tiiu Erelt (ortograafia), Henn Saari (sõnamoodustus), Ülle Viks (vormimoodustus). Kogu kollektiivi tööd juhtis peatoimetajana Mati Erelt. Toimetajate hulgas pole nimetatud Henno Rajandit, kes lahkus instituudist 1988. aasta algul, mil toimetustöö oli alles algusjärgus. Küll on aga tunnustatud tema suurt rolli grammatika teoks saamisel ja selle näo kujundamisel.

Grammatika koostamist oli alustatud 1983. aastal ning grammatika pidi valmis saama viie aasta pärast, s.o 1988. aasta lõpuks pidi toimetatud käsikiri laual olema. Tegelikult kulus selleks mõnevõrra rohkem aega. EKG käsikiri valmis 1990. aasta esimesel poolel. See on ka mõistetav, sest grammatika sai esialgu kavandatust tublisti mahukam (80 autoripoo) ja ühekõitelise asemel kahekõiteline.

13. juunil 1990 arutas KKI teadusnõukogu EKG käsikirja ning lubas selle kirjastamisele. Kirjastamine kulges tollastes majanduslikes ja tehnilistes oludes juba läbi raskuste ning raamatud valmisid alles 1993. (II osa) ja 1995. aastal (I osa).

1996. aastal anti „Eesti keele grammatika“ tegijatele Eesti Vabariigi teaduspreemia.

Kirjandus

Ahven, Eeva 2007. Pilk paberpeeglist. Keele ja Kirjanduse Instituudi kroonika 1947–1993. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Ariste, Paul, Arnold Kask (juhendaja), Aino Kiindok, Gerda Laugaste 1963. Eesti keele grammatika I. Häälikuõpetus ja ortograafia. 1. vihik. Tartu Riiklik Ülikool. Tartu.

Ariste Paul, Arnold Kask (juhendaja), Aino Kiindok, Gerda Laugaste 1964. Eesti keele grammatika I. Häälikuõpetus ja ortograafia. 2. vihik. Tartu Riiklik Ülikool. Tartu.

Ars Grammatica 1985. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus. [Ars Gr]

Eesti keele süntaks I. Prooviartikleid liitlause süntaksi alalt 1964. Toim. Karl Mihkla. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn.

Eesti keele süntaksi küsimusi 1963. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused VIII.) Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

EG = Helle Metslang, Mati Erelt, Tiit Hennoste, Reet Kasik, Pire Teras, Annika Viht, Eva Liina Asu, Külli Habicht, Liina Lindström, Pärtel Lippus, Renate Pajusalu, Helen Plado, Andriela Rääbis, Ann Veismann (ilmumas). Eesti grammatika. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

- EKG I 1995** = Mati Erelt, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare. Eesti keele grammatika I. Morfoloogia. Sõnamoodustus. Trükki toimetanud Mati Erelt (peatoimetajana), Tiiu Erelt, Henn Saari ja Ülle Viks. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut.
- EKG II 1993** = Mati Erelt, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare. Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: Kiri. Trükki toimetanud Mati Erelt (peatoimetajana), Tiiu Erelt, Henn Saari ja Ülle Viks. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.
- EKK 1997** = Mati Erelt, Tiiu Erelt, Kristiina Ross. Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2. tr 2000, 3. tr 2007, uuendatud väljaanne 2020.
- EKLP I 1974** = Karl Mihkla, Lehte Rannut, Elli Riikoja, Aino Admann. Eesti keele lauseõpetuse põhijooned I. Lihtlause. Toim. Ernst Nurm. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Erelt, Mati 1970, 1971.** Adjektiivide gradatsioon ja komparatsioon. – Keel ja struktuur 4, 3–80; 5, 3–34.
- Erelt, Mati 1974.** Eesti keele süntaksi ülesehitus. – Keel ja Kirjandus 5, 274–283.
- Erelt, Mati 1977a.** Ebamäärasusest sõnade liigitamisel. – Keel ja Kirjandus 9, 525–528.
- Erelt, Mati 1977b.** Eesti adjektiivide süntaks. Gradatsioon. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Preprint KKI-8. Tallinn. [Ars Gr]
- Erelt, Mati 1979a.** Eesti lihtlause probleeme. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Eesti Raamat. [Ars Gr]
- Erelt, Mati 1979b.** Predikatiivne adjektiiv (lausemallid). Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Eesti Raamat. [Ars Gr]
- Erelt, Mati 1980a.** Adjektiivatribuut eesti keeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus. [Ars Gr]
- Erelt, Mati 1980b.** Some notes on the classification of words and the transposition of adjectives in Estonian. – Grammar and Semantics. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus, 50–72. [Ars Gr]
- Erelt, Mati 1986a.** Eesti adjektiivisüntaks. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 19.) Tallinn: Valgus.
- Erelt Mati 1986b.** Liitlause eesti keeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Preprint KKI-42. Tallinn. [Ars Gr]
- Erelt Mati 1987.** Sekundaartarindid eesti keeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Preprint KKI-50. Tallinn. [Ars Gr]
- Erelt Mati 1989.** Eesti lauseliikmeist (grammatika marginaale). Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Preprint KKI-61. Tallinn. [Ars Gr]
- Erelt, Mati 2015.** Eesti ja soome keele lauseehituse võrdlemisest 1980. ja 1990. aastail. – Lähivõrdlusi 25. Tallinn, 23–34.

- Erelt, Mati 2016.** GGG ja eesti keele süntaksi uurimine. – Emakeele Seltsi aastaraamat 61 (2015). Peatoim. Mati Erelt. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 273–280.
- Erelt, Tiit 2001.** Keelekorralduse ja -õpetuse komisjon 1979. – Emakeele Seltsi aastaraamat 46 (2000). Peatoim. Mati Erelt. Tartu, 88–115.
- Help, Toomas 1985a.** Linguistic competence and morphology. Academy of Sciences of the Estonian S.S.R. Division of Social Sciences. Preprint KKI-38. Tallinn. [Ars Gr]
- Help, Toomas 1985b.** Üks võimalus eesti verbimorfoloogia käsitlemiseks. – Keel ja Kirjandus 4, 212–226.
- Hint, Mati 1972.** Eesti keele morfoloogia kirjeldamise probleeme. – Keel ja Kirjandus 10, 603–615.
- Hint, Mati 1973a.** Eesti keele sõnafonoloogia I. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn.
- Hint, Mati 1973b.** Morfeemstruktuuri reeglite ning morfoloogiliste moodustusreeglite vahekorra. – Keel ja Kirjandus 10, 597–604.
- Kasik, Reet 1979.** Eesti keele tuletusõpetus I. Substantiivituletus. Õppevahend eesti filoloogia ja žurnalistikaosakonna üliõpilastele. Tartu Riiklik Ülikool. Eesti keele kateeder. Tartu.
- Kasik, Reet 1990.** Eesti keele tuletusõpetus II. Verbituletus. Tartu Riiklik Ülikool. Tartu.
- Kasik, Reet 1992.** Eesti keele tuletusõpetus III. Adjektiiv- ja adverbituletus. Tartu Riiklik Ülikool. Eesti keele kateeder. Tartu.
- Kask, Arnold 1967.** Eesti keele grammatika III. 1. vihik. Liitsõna ja sõnade liitumisviisid eesti keeles. Tartu Riiklik Ülikool. Eesti keele kateeder. Tartu.
- Kask, Arnold, Pauline Palmeos 1965.** Eesti keele grammatika II. Morfoloogia. Arv- ja asesõna. Tartu Riiklik Ülikool. Tartu.
- Kerge, Krista 1990.** Liitsõna. Mõisteid ja seoseid. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Preprint KKI-51. Tallinn. [Ars Gr]
- Kross, Kristiina 1984.** Eesti noomeni muutmistüüpide produktiivsus. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Preprint KKI-26. Tallinn. [Ars Gr]
- Metslang, Helle 1978.** Keeleüksuste infostruktuurist. – Keel ja Kirjandus 7, 410–418.
- Metslang, Helle 1981.** Kõnnekeele eesti keeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus. [Ars Gr]
- Metslang, Helle 1984.** Ühest eesti hüüdlause tüübist. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Preprint KKI-25. Tallinn. [Ars Gr]
- Metslang, Helle 1994.** Temporal Relations in the Predicate and the Grammatical System of Estonian and Finnish. (= Oulun yliopiston suomen ja saamen laitoksen tutkimusraportteja 39.) Oulu.

- Nemvalts, Peep 1976.** Täis- ja osaalus eesti ja soome süntaksis. – Keel ja Kirjandus 7, 404–412.
- Nemvalts, Peep 1978.** Eksistentsiaallauseist. – Keel ja struktuur 10. Tartu, 10–41.
- Nemvalts, Peep 1980.** Eesti lauseliigenduse põhialustest. – Keel ja Kirjandus 2, 86–88; 3, 153–154.
- Nemvalts, Peep 1996.** Case Marking of Subject Phrases in Modern Standard Estonian. (= Studia Uralica Upsaliensia 25.) Acta Universitatis Upsaliensis. Uppsala.
- Nemvalts, Peep 2000.** Aluse sisu ja vorm. Alusfraasi käändevaheldus tänapäeva eesti kirjakeeles. Eesti Keele Sihtasutus.
- Nemvalts, Peep, Silvi Vare 1984.** Eesti keele õpik X klassile. Tallinn: Valgus, 2. tr 1988.
- Palmeos, Pauline 1967.** Eesti keele grammatika II. Teine vihik. Sidesõna ja hüüdsõna. Tartu Riiklik Ülikool. Eesti keele kateeder. Tartu, 2. tr 1982, 3. tr 1985.
- Palmeos, Paula 1973.** Eesti keele grammatika II. Neljas vihik. Kaassõna. Tartu Riiklik Ülikool. Eesti keele kateeder. Tartu, 2. tr 1982, 3. tr 1985.
- Peebo, Jaak 1983.** Pöördkonnad. Tartu Riiklik Ülikool. Eesti keele kateeder. Tartu.
- Peebo, Jaak 1992.** Käändkonnad. Tartu Ülikool. Eesti keele kateeder. Tartu.
- Peebo, Jaak 1997.** Muutkonnad. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 5.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pihlak, Ants 1985.** Eesti ühendverbid ja verbi- ja fraasivõrdelised verbid aspektitähenduse väljendajana. – Ars Grammatica 1985, 62–93.
- Pihlak, Ants 1990.** Tegumood eesti keeles (võrrelduna soome keelega). – Вопросы сопоставительного исследования языков (грамматический аспект). Таллинский педагогический институт им. Э. Вильде. Таллинн, 59–84.
- Pihlak, Ants 1992.** *U*-verbid ja enesekohasus eesti keeles. Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn.
- Pihlak, Ants 1993.** A Comparative Study of Voice in Estonian. (= Eesti Sisekaitse Akadeemia toimetised. 1. vihik.) Tallinn.
- Rajandi, Henno 1977.** Keel: protsess ja süsteem. – Keel ja Kirjandus 2, 75–87; 3, 133–141.
- Rajandi, Henno 1978.** Funktsionaalsus ja ülevaatlikkus keelekirjelduses. – Keel ja Kirjandus 11, 649–657; 12, 726–732.
- Rajandi, Henno 1987.** Eituslause. – Ars Grammatica 1986. Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus, 44–63. [Ars Gr]
- Rajandi, Henno 1999 [1969].** Eesti impersonaali ja passiivi süntaks. (= Eesti Keele Instituudi toimetised 3.) Tallinn.
- Rajandi, Henno, Helle Metslang 1979.** Määramata ja määratud objekt. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus. [Ars Gr]

- Rannut, Lehte 1981.** Põimlause eesti keeles. Koost. ja toim. Mati Ereht. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Saari, Henn 1985.** Sõnamoodustuse mõisteid. – *Ars Grammatica* 1985. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus, 111–145.
- Sang, Joel 1983.** Eitus eesti keeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus. [Ars Gr]
- Tael, Kaja 1987.** Sõnajärg eesti umbisikulistes lausetes. – Dialoogi mudelid ja eesti keel. Vastutav toim. Haldur Õim. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 795. Töid eesti filoloogia alalt 12.) Tartu: Tartu Riiklik Ülikool, 86–94.
- Tael, Kaja 1988a.** Sõnajärjemallid eesti keeles (võrrelduna soome keelega). Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Preprint KKI-56. Tallinn. [Ars Gr]
- Tael, Kaja 1988b.** Infostruktuur ja lauseliigendus. – *Keel ja Kirjandus* 3, 133–143.
- Tael, Kaja 1990.** An Approach to Word Order Problems in Estonian. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Osakond. Preprint KKI-66. Tallinn. [Ars Gr]
- Tiits, Mai 1982.** Seisundiadverbidest. – *Keel ja Kirjandus* 1, 17–21.
- Tiits, Mai 1983.** Lüngad eesti noomenivormistikus. – *Keel ja Kirjandus* 7, 356–364.
- Uuspõld, Ellen 1976.** Eesti keele lauseõpetusest põhijooniti. – *Keel ja Kirjandus* 2, 94–105.
- Valgma, Johannes, Nikolai Rimmel 1968.** Eesti keele grammatika. Käsiraamat. Tallinn: Valgus, 2. tr 1970.
- Vare, Silvi 1979.** Lähtekohti eesti derivatsiooni käsitluseks. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Preprint KKI-50. Tallinn: Eesti Raamat. [Ars Gr]
- Vare, Silvi 1981.** Nimisõnaliited tänapäeva eesti kirjakeeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus. [Ars Gr]
- Vare, Silvi 1984.** Omadussõnaliited tänapäeva eesti kirjakeeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus. [Ars Gr]
- Veski, Asta 1970.** Eesti keele grammatika II. Kolmas vihik. Määrsõna. Tartu Riiklik Ülikool. Tartu. 2., täiendatud ja parandatud tr 1982.
- Viks, Ülle 1977.** Klassifikatoorse morfoloogia põhimõtted. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Preprint KKI-9. Tallinn. [Ars Gr]
- Viks, Ülle 1979.** Kuidas formaliseerida tüvemuutusi. – *Keel ja Kirjandus* 11, 671–677.
- Viks, Ülle 1980.** Klassifikatoorne morfoloogia. Verb. Tallinn: Valgus. [Ars Gr]
- Viks, Ülle 1982a.** Klassifikatoorne morfoloogia. Noomen. Tallinn: Valgus. [Ars Gr]
- Viks, Ülle 1982b.** Ühest morfoloogilisest klassifikatsioonist. – *Keel ja Kirjandus* 10, 517–525; 11, 575–586.